

De Haagse
Scholen

Verwerkersovereenkomst

voor een

geïntegreerde e-HRM personeels- en salarisapplicatie

Kenmerk Verwerkersovereenkomst: [invoegen kenmerk]

Kenmerk EA DHS: EA-0024

Versie: DEF

Conform artikel 28, lid 3 van de Algemene Verordening Gegevensbescherming is het noodzakelijk om met alle partijen, die namens Stichting De Haagse Scholen persoonsgegevens verwerken, een overeenkomst of andere rechtshandeling krachtens het Unierecht of het lidstatelijke recht te regelen waarin het onderwerp en de duur van de verwerking, de aard en het doel van de verwerking, het soort persoonsgegevens en de categorieën van betrokkenen, en de rechten en verplichtingen van de verwerkingsverantwoordelijke worden omschreven.

Deze Verwerkersovereenkomst bevat twee bijlagen:

1. In de Privacybijsluiter (Bijlage 1) wordt met name een beschrijving gegeven van de dienstverlening, producteigenschappen en welke categorieën Persoonsgegevens worden verwerkt en voor welke doeleinden.
2. In de Beveiligingsbijlage (Bijlage 2) wordt omschreven welke technische en organisatorische beveiligingsmaatregelen er worden getroffen. De beveiliging dient een continu punt van aandacht en zorg te blijven.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de heer Raymond Wannée:

R.Wannee@dehaagsecholen.nl

070 – 30 65 209

INHOUDSOPGAVE

DE ONDERGETEKENDEN:	4
OVERWEGEN HET VOLGENDE:	4
KOMEN HET VOLGENDE OVEREEN:	4
ARTIKEL 1 DEFINITIES	4
ARTIKEL 2 ONDERWERP EN OPDRACHT VERWERKERSOVEREENKOMST	5
ARTIKEL 3 ROLVERDELING	5
ARTIKEL 4 ALGEMENE VERORDENING GEGEVENSBESCHERMING	6
ARTIKEL 5 GEBRUIK PERSOONSGEGEVENS	6
ARTIKEL 6 VERTROUWELIJKHEID	6
ARTIKEL 7 BEVEILIGING EN CONTROLE.....	7
ARTIKEL 8 DATALEKKEN.....	8
ARTIKEL 9 BIJSTAND	9
ARTIKEL 10 DOORGIFTE AAN DERDE LANDEN BUITEN DE EUROPESE ECONOMISCHE RUIMTE.....	9
ARTIKEL 11 INSCHAKELING SUBVERWERKER	10
ARTIKEL 12 BEWAARTERIJNEN EN VERNIETIGING PERSOONSGEGEVENS	10
ARTIKEL 13 AANSPRAKELIJKHEID	10
ARTIKEL 14 TEGENSTRIJDIGHEID EN WIJZIGING VERWERKERSOVEREENKOMST	11
ARTIKEL 15 DUUR EN BEEINDIGING	12
ONDERTEKENING:	12
BIJLAGE 1: PRIVACYBIJSLUITER E-HRM SYSTEEM	13
A. ALGEMENE INFORMATIE.....	13
B. OMSCHRIJVING SPECIFIEKE DIENSTEN	14
C. DOELEINDEN VOOR HET VERWERKEN VAN GEGEVENS	14
D. CATEGORIEËN EN SOORTEN PERSOONSGEGEVENS.....	14
E. OPSLAG VERWERKING PERSOONSGEGEVENS.....	15
F. SUBVERWERKERS	15
G. CONTACTGEGEVENS	15
VERSIE	15
BIJLAGE 2: BEVEILIGINGSBIJLAGE	16
NORMEN INFORMATIEBEVEILIGING	16
MINIMALE BEVEILIGINGSMAATREGELEN EN AANTOONBAARHEID.....	16
BEVEILIGINGSINCIDENTEN EN/ OF DATALEKKEN	17
INFORMEREN OVER DATALEKKEN EN/ OF INCIDENTEN MET BETREKKING TOT BEVEILIGING.....	17
VERSIE	17

DE ONDERGETEKENDEN:

1. Het bevoegd gezag van De Haagse Scholen, stichting voor primair en speciaal openbaar onderwijs geregistreerd onder BRIN-nummer 41572 bij de Dienst Uitvoering Onderwijs van het Ministerie van Onderwijs, gevestigd en kantoorhoudende aan Johanna Westerdijkplein 1 te 2521 EN, Den Haag te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer Raymond Wannée, Functionaris voor de Gegevensbescherming hierna te noemen: "**Verantwoordelijke**".

en

2. [Volledige naam en rechtsvorm contractant], (statutair) gevestigd te [Plaats] ([postcode]), aan [Adres] en ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer [KvK-nummer] te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door de [heer/ mevrouw] [initialen] [achternaam], [functie], hierna te noemen: "**Verwerker**".

Hierna gezamenlijk te noemen: "**Partijen**", of afzonderlijk: "**Partij**".

OVERWEGEN HET VOLGENDE:

- a. Verantwoordelijke en Verwerker zijn een Overeenkomst aangegaan met kenmerk 2021-AM-EA-218 waarbij de voorwaarden voor de levering en diensten (implementatie, onderhoud en beheer (SAAS)) van een geïntegreerde e-HRM personeels- en salarisapplicatie (hierna te noemen e-HRM systeem) zijn vastgelegd. Deze Overeenkomst wordt hierna aangeduid als: "**Product- en Dienstenovereenkomst**". Deze Product- en Dienstenovereenkomst leidt ertoe dat Verwerker in opdracht van Verantwoordelijke Persoonsgegevens verwerkt.
- b. Partijen wensen, mede gelet op het bepaalde in artikel 28 lid 3 Algemene Verordening Gegevensbescherming, in deze Verwerkersovereenkomst hun wederzijdse rechten en verplichtingen voor de Verwerking van Persoonsgegevens vast te leggen.

KOMEN HET VOLGENDE OVEREEN:

ARTIKEL 1 DEFINITIES

- 1.1 In deze Verwerkersovereenkomst wordt verstaan onder:
 - a. Betrokkene, Verwerker, Derde, Persoonsgegevens, Verwerking van Persoonsgegevens en Verwerkingsverantwoordelijke: de begrippen zoals gedefinieerd in de AVG;
 - b. Bijlage(n): bijlage(n) bij de Verwerkersovereenkomst;
 - c. Datalek: een inbreuk in verband met persoonsgegevens, zoals bedoeld in artikel 4 sub 12 AVG;
 - d. Instructies: geschreven of elektronisch gestuurde aanwijzing van de Verwerkingsverantwoordelijke aan de Verwerker in het kader van haar bevoegdheden zoals geformuleerd in deze Verwerkersovereenkomst of in de Product- en Dienstenovereenkomst. Instructies worden verstrekt door en aan de contactpersonen van partijen zoals die zijn opgenomen in de Bijlage(n);
 - e. Product- en Dienstenovereenkomst: de overeenkomst tussen Verantwoordelijke en Verwerker, zoals omschreven in overweging a.

- f. Privacybijsluiter: één of meerdere privacybijsluiter(s) zoals opgenomen in de Bijlage(n) die van toepassing zijn op de aangeboden diensten of producten;
- g. Subverwerker: de partij die door Verwerker wordt ingeschakeld als Verwerker ten behoeve van de Verwerking van de Persoonsgegevens in het kader van de Model Verwerkersovereenkomst en de Product- en Dienstenovereenkomst;
- h. AVG: de Algemene Verordening Gegevensbescherming (Verordening 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG);
- i. Toepasselijke wet- en regelgeving betreffende de Verwerking van Persoonsgegevens: de toepasselijke (Unierechtelijke en lidstaatrechtelijke) wet- en regelgeving en/of (nadere) verdragen, verordeningen, richtlijnen, besluiten, beleidsregels, instructies en/of aanbevelingen van een bevoegde overheidsinstantie betreffende de Verwerking van Persoonsgegevens, tevens omfattende toekomstige wijziging hiervan en/of aanvulling hierop, inclusief lidstaatrechtelijke uitvoeringswetten van de AVG en de Telecommunicatiewet.

ARTIKEL 2 ONDERWERP EN OPRACHT VERWERKERSOVEREENKOMST

- 2.1 Deze Verwerkersovereenkomst is van toepassing op de Verwerking van Persoonsgegevens in het kader van de uitvoering van de Product- en Dienstenovereenkomst.
- 2.2 De Verantwoordelijke geeft Verwerker conform artikel 28 AVG opdracht en Instructies om Persoonsgegevens te verwerken namens de Verantwoordelijke. De Instructies van de Verantwoordelijke kunnen onder meer nader omschreven zijn in deze Verwerkersovereenkomst en de Product- en Dienstenovereenkomst.
- 2.3 De bepalingen uit de Verwerkersovereenkomst gelden voor alle Verwerkingen zoals opgenomen in Bijlage 1, die plaatsvinden ter uitvoering van de Product- en Dienstenovereenkomst. Verwerker brengt Verantwoordelijke onverwijld op de hoogte indien Verwerker reden heeft om aan te nemen dat Verwerker niet langer aan de Verwerkers-overeenkomst kan voldoen.

ARTIKEL 3 ROLVERDELING

- 3.1 Verantwoordelijke is ten aanzien van de in diens opdracht uit te voeren Verwerkingen van Persoonsgegevens de Verwerkingsverantwoordelijke. Verwerker is Verwerker in de zin van de AVG. De Verantwoordelijke heeft en houdt zelfstandige zeggenschap over het (het bepalen van) doel en de middelen van de Verwerking van de Persoonsgegevens.
- 3.2 Verwerker draagt er zorg voor dat de Verantwoordelijke voorafgaande aan het sluiten van deze Verwerkersovereenkomst toereikend wordt geïnformeerd over de dienst(en) die de Verwerker verleent, en de uit te voeren Verwerkingen. De gegeven informatie stelt de Verantwoordelijke in staat om te doorgronden welke Verwerkingen onlosmakelijk zijn verbonden met een aangeboden dienst en voor welke Verwerkingen Verantwoordelijke een keuze kan maken voor eventueel aangeboden optionele diensten.
- 3.3 Onverminderd hetgeen elders in deze Verwerkersovereenkomst is bepaald, informeert Verwerker voorafgaand aan het sluiten van deze Verwerkersovereenkomst de Verantwoordelijke in Bijlage 1 over de in lid 2 bedoelde diensten, waaronder eventuele optionele diensten, en de Verwerkingen die in dat kader plaatsvinden. De in Bijlage 1 opgenomen informatie moet in begrijpelijke taal zijn beschreven, waardoor Verantwoordelijke geïnformeerd akkoord kan gaan met de afname van deze dienst(en) en de uitvoering van de bijbehorende Verwerkingen.

- 3.4 De Verantwoordelijke neemt de in lid 2 van dit artikel genoemde Verwerking van de Persoonsgegevens op in een register van de verwerkingsactiviteiten die onder hun verantwoordelijkheid plaatsvinden.
- 3.5 Voor zover artikel 30 lid 5 AVG daartoe verplicht, houdt Verwerker conform artikel 30, lid 2 AVG een register bij van alle categorieën van verwerkingsactiviteiten die Verwerker ten behoeve van een Verantwoordelijke verricht.
- 3.6 Verantwoordelijke en Verwerker verstrekken elkaar over en weer alle benodigde informatie teneinde een goede naleving van de Toepasselijke wet- en regelgeving betreffende de Verwerking van Persoonsgegevens mogelijk te maken.

ARTIKEL 4 ALGEMENE VERORDENING GEGEVENSBECHERMING

- 4.1 Partijen verklaren kennis te hebben genomen van de bepalingen in de Algemene Verordening Gegevensbescherming.

ARTIKEL 5 GEBRUIK PERSOONSgegevens

- 5.1 Verwerker verplicht zich om de van Verantwoordelijke verkregen Persoonsgegevens niet voor andere doeleinden of op andere wijze te gebruiken dan voor het doel, en conform de wijze waarvoor, de gegevens zijn verstrekt of aan hem bekend zijn geworden. Het is Verwerker derhalve niet toegestaan andere gegevensverwerkingen uit te voeren dan door de Verantwoordelijke (schriftelijk dan wel elektronisch) aan Verwerker in het kader van de uitvoering van de Product- en Dienstenovereenkomst zijn opgedragen, behoudens een eventuele afwijkende Unierechtelijke of lidstaatrechtelijke bepaling, dan wel een rechterlijke uitspraak, voor zover daartegen geen beroep meer openstaat. In dat geval stelt Verwerker de Verantwoordelijke voorafgaand aan de Verwerking van dat wettelijke voorschrift dan wel de rechterlijke uitspraak in kennis, tenzij dergelijke kennisgeving om gewichtige redenen van algemeen belang verboden is.
- 5.2 Een overzicht van onder meer de categorieën Persoonsgegevens en het doel waarvoor de Persoonsgegevens worden verwerkt, is uiteengezet in de Privacybijsluiters bij deze Verwerkersovereenkomst.
- 5.3 Verwerker specificeert in de Privacybijsluiters voor welke, door de Verwerkersverantwoordelijke vastgestelde, doeleinden persoonsgegevens worden verwerkt bij het gebruik zijn product en/of dienst, en welke categorieën Persoonsgegevens daarbij worden verwerkt
- 5.4 Indien Verwerker in strijd met de AVG het doel en de middelen van de Verwerking van Persoonsgegevens bepaalt, wordt Verwerker met betrekking tot die Verwerking als Verwerkingsverantwoordelijke beschouwd.

ARTIKEL 6 VERTROUWELIJKHEID

- 6.1 Verwerker garandeert dat hij alle Persoonsgegevens strikt vertrouwelijk zal behandelen ten opzichte van derden, waaronder overheidsinstanties. Verwerker zorgt er voor dat een ieder die hij betreft bij de Verwerking van Persoonsgegevens, waaronder zijn werknemers, vertegenwoordigers en/of Subverwerkers, deze gegevens als vertrouwelijk behandelt. Verwerker waarborgt dat met de tot het Verwerken van de Persoonsgegevens geautoriseerde personen een geheimhoudingsovereenkomst of –beding is gesloten, of dat deze door een wettelijke verplichting tot geheimhouding zijn gebonden.
- 6.2 De in lid 1 bedoelde geheimhoudingsplicht geldt niet in de hierna genoemde gevallen:
 - a. voor zover Verantwoordelijke uitdrukkelijk toestemming heeft gegeven om de Persoonsgegevens aan een Derde te verstrekken;
 - b. indien het verstrekken van de Persoonsgegevens aan een Derde noodzakelijk is gezien de aard van de door Verwerker aan Verantwoordelijke te verlenen diensten; of

- c. indien Verwerker op grond van een Unierechtelijke of lidstaatrechtelijke bepaling dan wel een gerechtelijke uitspraak, voor zover daartegen geen beroep meer openstaat, tot verstrekking verplicht is.
- 6.3 Verwerker onthoudt zich van verstrekking of bekendmaking van Persoonsgegevens aan een Derde, tenzij deze verstrekking of bekendmaking plaatsvindt in opdracht van Verantwoordelijke respectievelijk wanneer dit noodzakelijk is om te voldoen aan een gerechtelijke uitspraak, voor zover daartegen geen beroep meer openstaat, of een op de Verwerker rustende wettelijke verplichting. Onder wettelijke verplichtingen zijn begrepen Unierechtelijke of lidstaatrechtelijke bepalingen op grond waarvan Verwerker tot verstrekken verplicht is. In geval van een wettelijke verplichting, verifieert Verwerker voorafgaand aan de verstrekking de wettelijke grondslag en de identiteit van de partij die zich daarop beroept. Daarnaast stelt Verwerker - tenzij die wetgeving deze kennisgeving om gewichtige redenen van algemeen belang verbiedt - Verantwoordelijke onmiddellijk, zo mogelijk voorafgaand aan de verstrekking, in kennis van de voor Verantwoordelijke relevante informatie inzake deze verstrekking.
- 6.4 Verwerker zorgt er voor dat de onder diens gezag werkende medewerkers uitsluitend toegang hebben tot Persoonsgegevens voor zover noodzakelijk voor de vervulling van hun werkzaamheden.

ARTIKEL 7 BEVEILIGING EN CONTROLE

- 7.1 Met inachtneming van het bepaalde in artikel 32 AVG zal Verwerker, gelijk de Verantwoordelijke, zorg dragen voor passende technische en organisatorische maatregelen om Persoonsgegevens te beveiligen en beschermen tegen ongeoorloofde of onrechtmatige verwerking en tegen onopzettelijk verlies, vernietiging of beschadiging.
- 7.2 Naast de maatregelen als genoemd in artikel 32 lid 1 AVG, worden onder meer de volgende maatregelen - waar passend - genomen:
 - a. een passend beleid voor de beveiliging van de Verwerking van de Persoonsgegevens;
 - b. maatregelen om te waarborgen dat enkel geautoriseerde medewerkers toegang hebben tot de Persoonsgegevens die in het kader van de Verwerkersovereenkomst worden verwerkt;
 - c. het regelen van procedures rondom het verlenen van toegang tot Persoonsgegevens (waaronder een registratie- en afmeldprocedure voor toewijzing van toegangsrechten), en het in logbestanden vastleggen van gebeurtenissen betreffende gebruikersactiviteiten, uitzonderingen en informatie-beveiligingsgebeurtenissen (vergelijkbaar met de toepasselijke ISO-normering. De Verantwoordelijke wordt in de gelegenheid gesteld om deze logbestanden periodiek te controleren.
- 7.3 Partijen zullen de door haar getroffen beveiligingsmaatregelen periodiek evalueren en aanscherpen, aanvullen of verbeteren voor zover de eisen of (technologische) ontwikkelingen daartoe aanleiding geven.
- 7.4 In Bijlage 2 worden de afspraken tussen Partijen vastgelegd over de passende technische en organisatorische beveiligingsmaatregelen, alsmede over de inhoud, vorm en de werkwijze van de verklaringen die Verwerker verstrekt over de afgesproken beveiligingsmaatregelen.
- 7.5 De Verwerker stelt in goed overleg de Verantwoordelijke in staat om effectief te kunnen voldoen aan zijn wettelijke verplichting om toezicht te houden op de naleving door de Verwerker van de technische en organisatorische beveiligingsmaatregelen alsmede op de naleving van de in artikel 8 genoemde verplichtingen ten aanzien van Datalekken.
- 7.6 In aanvulling op de voorgaande leden heeft Verantwoordelijke te allen tijde het recht om, in overleg met de Verwerker en met inachtneming van een redelijke termijn, de naleving van Toepasselijke wet- en regelgeving betreffende de Verwerking van Persoonsgegevens, de Product- en Diensten-overeenkomst en deze Verwerkersovereenkomst, waaronder de door Verwerker genomen technische

en organisatorische beveiligingsmaatregelen, te (doen) controleren middels een audit uitgevoerd door een onafhankelijke gecertificeerde externe deskundige:

- a. Partijen kunnen in onderling overleg afspreken dat de audit wordt uitgevoerd door een door Verwerker, in overleg met Verantwoordelijke, in te schakelen externe deskundige die een derden-verklaring (TPM) afgeeft.
- b. De auditor verstrekt het auditrapport alleen aan Partijen.
- c. Partijen maken onderling afspraken over de omgang met de uitkomsten van de audit.
- d. Partijen kunnen in onderling overleg afspreken dat, aan de hand van een geldige (inter)nationaal erkende certificering of een gelijkwaardig controle- of bewijsmiddel, een reeds uitgevoerde audit en daaruit afgegeven derden-verklaring gebruikt kan worden. Verantwoordelijke wordt in dat geval geïnformeerd over de uitkomsten van de audit.
- e. Partijen komen overeen dat de kosten van deze audit voor rekening komen van de Verantwoordelijke, tenzij uit de audit (grote) gebreken blijken, die aan Verwerker kunnen worden toegerekend. In dat geval treden partijen in overleg over de verdeling van de kosten van de audit.

ARTIKEL 8 DATALEKKEN

- 8.1 Partijen hebben een passend beleid voor de omgang met Datalekken.
- 8.2 Indien Verantwoordelijke of Verwerker een Datalek vaststelt, dan zal deze de andere Partij daarover *zonder onredelijke vertraging*, doch binnen 24 uur, informeren zodra hij kennis heeft genomen van dat Datalek. Verwerker verstrekt ingeval van een Datalek alle relevante informatie aan Verantwoordelijke met betrekking tot het Datalek, waaronder informatie over eventuele ontwikkelingen rond het Datalek, en de maatregelen die de Verwerker treft om aan zijn kant de gevolgen van het Datalek te beperken en herhaling te voorkomen.
- 8.3 Verwerker informeert Verantwoordelijke *onverwijld* indien een vermoeden bestaat dat een Datalek waarschijnlijk een hoog risico inhoudt voor de rechten en vrijheden van natuurlijke personen zoals bedoeld in artikel 34, lid 1, AVG.
- 8.4 Verwerker stelt bij een Datalek de Verantwoordelijke in staat om passende vervolgstappen te (laten) nemen ten aanzien van het Datalek. Verwerker dient hierbij aansluiting te zoeken bij de bestaande processen die Verantwoordelijke daartoe heeft ingericht. Partijen nemen zo spoedig mogelijk alle redelijkerwijs benodigde maatregelen om (verdere) schending of inbreuken betreffende de Verwerking de Persoonsgegevens, en meer in het bijzonder (verdere) schending van de Toepasselijke wet- en regelgeving betreffende de Verwerking van Persoonsgegevens, te voorkomen of te beperken.
- 8.5 In geval van een Datalek, voldoet Verantwoordelijke aan eventuele wettelijke meldingsplichten. In geval een Datalek bij Verwerker meerdere Verantwoordelijke en in gelijke mate treft, kan Verwerker, na overleg met een of meerdere Verwerkingsverantwoordelijken, namens de Verantwoordelijke en een melding doen van het Datalek aan de Autoriteit Persoonsgegevens. Van het voornemen hiervan zal Verwerker Verantwoordelijke onverwijld (en zo mogelijk voorafgaand aan de melding) in kennis stellen.
- 8.6 In geval van het Datalek waarschijnlijk een hoog risico inhoudt voor de rechten en vrijheden van natuurlijke personen, zal de Verantwoordelijke de Betrokkenen informeren over het Datalek.
- 8.7 Partijen zullen te goeder trouw in onderling overleg afspraken maken over de redelijke verdeling van de eventuele kosten die verbonden zijn aan het voldoen aan de meldingsplichten.
- 8.8 Partijen documenteren alle Datalekken in een (incidenten)register, met inbegrip van de feiten omtrent de inbreuk in verband met persoonsgegevens, de gevolgen daarvan en de genomen corrigerende maatregelen.

- 8.9 Over incidenten met betrekking tot de beveiliging, anders dan een Datalek, die vallen buiten het bereik van artikel 1 sub e van deze Verwerkersovereenkomst, informeert de Verwerker de Verantwoordelijke conform de afspraken zoals neergelegd in Bijlage 2.

ARTIKEL 9 BIJSTAND

- 9.1 Verwerker verleent Verantwoordelijke bijstand bij het doen nakomen van de op Verantwoordelijke rustende verplichtingen op grond van de AVG en andere Toepasselijke wet- en regelgeving betreffende de Verwerking van Persoonsgegevens, zoals met betrekking - maar niet beperkt - tot:
- het - voor zover redelijkerwijs mogelijk - vervullen van de plicht van Verantwoordelijke om aan verzoeken van de in hoofdstuk III van de AVG vastgelegde rechten van de betrokkene binnen de wettelijke termijnen te voldoen, zoals een verzoek om inzage, verbetering, aanvulling, verwijdering of afscherming van Persoonsgegevens;
 - het uitvoeren van controles en audits zoals bedoeld in artikel 7 van deze Verwerkersovereenkomst;
 - het uitvoeren van een gegevensbeschermingseffectbeoordeling (DPIA) en een eventuele daaruit voortvloeiende verplichte voorafgaande raadpleging van de Autoriteit Persoonsgegevens;
 - het voldoen aan verzoeken van de Autoriteit Persoonsgegevens of een andere overheidsinstantie;
 - het voorbereiden, beoordelen en melden van datalekken zoals bedoeld in artikel 8 van deze Verwerkersovereenkomst.
- 9.2 Een klacht of verzoek van een Betrokkene of een verzoek of onderzoek van de Autoriteit Persoonsgegevens met betrekking tot de Verwerking van de Persoonsgegevens, wordt door de Verwerker, voor zover wettelijk is toegestaan, onverwijld doorgestuurd naar Verantwoordelijke, die verantwoordelijk is voor de afhandeling van het verzoek.
- 9.3 Partijen brengen elkaar voor in redelijkheid verleende bijstand geen kosten in rekening. In het geval dat één van de Partijen kosten in rekening wil brengen, brengt deze partij de andere partij hiervan vooraf op de hoogte.

ARTIKEL 10 DOORGIFTE AAN DERDE LANDEN BUITEN DE EUROPESE ECONOMISCHE RUIMTE

- 10.1 Verwerker is uitsluitend gerechtigd tot doorgifte van Persoonsgegevens aan een derde land of internationale organisatie indien Verantwoordelijke daarvoor specifieke Schriftelijke toestemming heeft gegeven, tenzij een op Verwerker van toepassing zijnde Unierechtelijke of lidstaatrechtelijke bepaling Verwerker tot Verwerking verplicht. In dat geval stelt Verwerker Verantwoordelijke voorafgaand aan de Verwerking Schriftelijk op de hoogte van deze bepaling, tenzij die wetgeving deze kennisgeving om gewichtige redenen van algemeen belang verbiedt.
- 10.2 Indien na toestemming van Verantwoordelijke Persoonsgegevens worden doorgegeven aan derde landen buiten de Europese Economische Ruimte of aan een internationale organisatie zoals bedoeld in artikel 4 lid 26 AVG, dan zien Partijen er op toe dat dit alleen plaatsvindt conform wettelijke voorschriften en eventuele verplichtingen die in dit verband op Verantwoordelijke rusten. Indien gegevens worden doorgegeven aan een derde land of een internationale organisatie, dan wordt dit in Bijlage 1 bij deze Verwerkers-overeenkomst aangegeven, inclusief een opgave van de landen waar, of internationale organisaties door wie, de Persoonsgegevens worden verwerkt. Daarbij wordt tevens aangegeven op welke wijze is voldaan aan de voorwaarden op basis van de AVG voor doorgifte van Persoonsgegevens aan derde landen of internationale organisaties.

ARTIKEL 11 INSCHAKELING SUBVERWERKER

- 11.1 Verantwoordelijke geeft Verwerker door ondertekening van deze Verwerkersovereenkomst toestemming tot het inschakelen van Subverwerkers, van wie de identiteit en vestigingsgegevens zijn opgenomen in de Privacybijsluiters.
- 11.2 Tijdens de duur van de Verwerkersovereenkomst licht Verwerker Verantwoordelijke in over een voorgenomen toevoeging van een nieuwe Subverwerker of wijziging in de samenstelling van de bestaande Subverwerkers, waarbij Verantwoordelijke de mogelijkheid wordt geboden tegen deze veranderingen bezwaar te maken.
- 11.3 Verwerker is verplicht iedere Subverwerker via een overeenkomst of andere rechtshandeling minimaal dezelfde verplichtingen inzake gegevensbescherming op te leggen als in deze Verwerkersovereenkomst aan Verwerker zijn opgelegd. Hieronder vallen onder meer de verplichting om de Persoonsgegevens niet verder te Verwerken anders dan in het kader van deze Verwerkersovereenkomst is overeengekomen, en de verplichting tot het nakomen van de geheimhoudingsverplichtingen, meldingsverplichtingen, medewerkingsverplichtingen en beveiligingsmaatregelen met betrekking tot de Verwerking van Persoonsgegevens zoals in deze Verwerkersovereenkomst vastgelegd. Verwerker zal op verzoek van Verantwoordelijke afschriften verstrekken van deze Verwerkersovereenkomsten, of van de relevante passages uit de Verwerkersovereenkomst of een andere overeenkomst of een andere bindende rechtshandeling tussen Verwerker en de door deze overeenkomstig artikel 11, lid 1, van deze overeenkomst ingeschakelde Subverwerker.

ARTIKEL 12 BEWAARTERIJNEN EN Vernietiging Persoonsgegevens

- 12.1 Verantwoordelijke zal Verwerker adequaat informeren over (wettelijke) bewaartermijnen die van toepassing zijn op de Verwerking van Persoonsgegevens door Verwerker. Verwerker zal de Persoonsgegevens niet langer Verwerken dan overeenkomstig deze bewaartermijnen.
- 12.2 Verantwoordelijke verplicht Verwerker om de in opdracht van Verantwoordelijke Verwerkte Persoonsgegevens bij de beëindiging van de Verwerkersovereenkomst te (doen) vernietigen, tenzij de Persoonsgegevens langer bewaard moeten worden, zoals in het kader van (wettelijke) verplichtingen, dan wel op verzoek van de Verantwoordelijke. De Verantwoordelijke kan op eigen kosten een controle laten uitvoeren of vernietiging heeft plaatsgevonden.
- 12.3 Verwerker zal Verantwoordelijke (schriftelijk of elektronisch) bevestigen dat vernietiging van de Verwerkte persoonsgegevens heeft plaatsgevonden.
- 12.4 Verwerker zal alle Subverwerkers die betrokken zijn bij de Verwerking van de Persoonsgegevens op de hoogte stellen van een beëindiging van de Verwerkersovereenkomst en zal waarborgen dat alle Subverwerkers de Persoonsgegevens (laten) vernietigen.

ARTIKEL 13 AANSPRAKELIJKHEID

- 13.1 Een Partij kan geen beroep doen op een aansprakelijkheidsbeperking, die is opgenomen in de Product- of Dienstenovereenkomst of andere tussen Partijen bestaande overeenkomst of regeling, ten aanzien van een door de andere Partij ingestelde:
 - a. verhaalsactie op grond van artikel 82 AVG; of
 - b. schadevergoedingsactie uit hoofde van deze Verwerkersovereenkomst, indien en voor zover de actie bestaat uit verhaal van een aan de Toezichthouder betaalde geldboete die geheel of gedeeltelijk toerekenbaar is aan de andere Partij.Het bepaalde in dit artikel laat onverlet de rechtsmiddelen die de aangesproken partij op grond van de geldende wet- of regelgeving ter beschikking staat.

- 13.2 Het bepaalde in lid 1 sub b geldt onverminderd het bepaalde in artikel 14 lid 2.
- 13.3 Iedere Partij is verplicht de andere Partij zonder onnodige vertraging op de hoogte te stellen van een (mogelijke) aansprakelijkstelling of het (mogelijk) opleggen van een boete door de Toezichthouder, beiden in verband met deze Verwerkersovereenkomst. Iedere Partij is in redelijkheid verplicht de andere Partij informatie te verstrekken en/of ondersteuning te verlenen ten behoeve van het voeren van verweer tegen een (mogelijke) aansprakelijkstelling of boete, zoals bedoeld in de vorige volzin. De Partij die informatie verstrekt en/of ondersteuning verleent, is gerechtigd om eventuele redelijke kosten dienaangaande in rekening te brengen bij de andere Partij, Partijen informeren elkaar zo veel mogelijk vooraf over deze kosten.
- 13.4 Indien Verwerker de verplichtingen in deze overeenkomst niet nakomt, stelt Verantwoordelijke de Verwerker daarvoor aansprakelijk.
- 13.5 Verwerker is aansprakelijk voor alle geleden schade door het niet nakomen van de bepalingen in de Verwerkersovereenkomst of niet nakomen van Unierecht of lidstatelijke recht.
- 13.6 Indien de Verwerker de verplichtingen zoals gesteld in deze verwerkersovereenkomst overtreedt is hij een direct opeisbare boete verschuldigd aan Verantwoordelijke van €5.000 (zegge vijfduizend euro) voor iedere overtreding en €10.000 (zegge tienduizend euro) voor iedere dag dat de overtreding wordt begaan.

ARTIKEL 14 TEGENSTRIJDIGHEID EN WIJZIGING VERWERKERSOVEREENKOMST

- 14.1 In het geval van tegenstrijdigheid tussen de bepalingen uit deze Verwerkersovereenkomst en de bepalingen van de Product- en Dienstenovereenkomst, dan zullen de bepalingen van deze Verwerkersovereenkomst leidend zijn.
- 14.2 Indien Partijen van de artikelen in de Verwerkersovereenkomst door omstandigheden moeten afwijken, of deze willen aanvullen, dan zullen deze wijzigingen en/of aanvullingen door Partijen worden beschreven en gemotiveerd in een overzicht dat als Bijlage 3 aan deze Verwerkersovereenkomst zal worden gehecht. Het bepaalde in dit lid geldt niet voor aanvullingen en/of wijzigingen van de Bijlagen 1 en 2.
- 14.3 Bij belangrijke wijzigingen in het product en/of de (aanvullende) diensten die van invloed zijn op de Verwerking van de Persoonsgegevens wordt, alvorens de Verantwoordelijke de keuze hiertoe aanvaardt, de Verantwoordelijke in begrijpelijke taal geïnformeerd over de consequenties van deze wijzigingen. Onder belangrijke wijzigingen wordt in ieder geval verstaan: de toevoeging of wijziging van een functionaliteit die leidt tot een uitbreiding ten aanzien van de te Verwerken Persoonsgegevens en de doeleinden waaronder de Persoonsgegevens worden Verwerkt. De wijzigingen zullen in Bijlage 1 worden opgenomen.
- 14.4 Wijzigingen in de artikelen van de Verwerkersovereenkomst kunnen uitsluitend in gezamenlijkheid worden overeengekomen.
- 14.5 In het geval enige bepaling van deze Verwerkersovereenkomst nietig, vernietigbaar of anderszins niet afdwingbaar is of wordt, blijven de overige bepalingen van deze Verwerkersovereenkomst volledig van kracht. Partijen zullen in dat geval met elkaar in overleg treden om de nietige, vernietigbare of anderszins niet afdwingbare bepaling te vervangen door een uitvoerbare alternatieve bepaling. Daarbij zullen partijen zoveel mogelijk rekening houden met het doel en de strekking van de nietige, vernietigde of anderszins niet afdwingbare bepaling.

ARTIKEL 15 DUUR EN BEEINDIGING

- 15.1 De looptijd van deze Verwerkersovereenkomst is gelijk aan de looptijd van de tussen Partijen gesloten Product- en Dienstenovereenkomst, inclusief eventuele verlengingen daarvan.
- 15.2 Deze Verwerkersovereenkomst eindigt van rechtswege bij de beëindiging van de Product- en Dienstenovereenkomst. De beëindiging van deze Verwerkersovereenkomst zal Partijen niet ontslaan van hun verplichtingen die voortvloeien uit deze Verwerkersovereenkomst die naar hun aard worden geacht ook na beëindiging voort te duren, waaronder in ieder geval artikel 5, lid 1, en de artikelen 6, 9 en 12.

ONDERTEKENING:

Aldus op de laatste van de twee hieronder genoemde data overeengekomen en in tweevoud door ondertekend:

Namens Verantwoordelijke,

Namens Verwerker,

.....
Naam: R. Wannée

Functie: Functionaris Gegevensbescherming

Plaats: Den Haag

Datum:

.....
Naam: [Naam]

Functie: [functie]

Plaats: [Plaats]

Datum:

Bijlage 1: Privacybijsluiters

Bijlage 2: Beveiligingsbijlage

BIJLAGE 1: PRIVACYBIJSLUITER E-HRM SYSTEEM

Organisaties maken in toenemende mate gebruik van digitale toepassingen binnen de werkomgeving. Bij het gebruik en levering van deze producten en diensten zijn gegevens nodig die te herleiden zijn tot personen (persoonsgegevens). Verantwoordelijken moeten met Verwerkers afspraken maken over het gebruik van die Persoonsgegevens. Deze bijsluiter geeft Verantwoordelijken informatie over de dienstverlening die Verwerker verleent en welke persoonsgegevens de Verwerker daarbij verwerkt. Alles bij elkaar eigenlijk over de vraag “wie, wat, waar, waarom en hoe” wordt omgegaan met de privacy van de betrokken personen van wie persoonsgegevens worden verwerkt.

Het gebruik van deze Privacybijsluiter helpt Verantwoordelijke om beter te begrijpen wat de werking van het product en/of dienst is en welke gegevens daarvoor worden uitgewisseld. De Privacybijsluiter is een bijlage bij de verwerkersovereenkomst en omvat de Instructies voor de Verwerking van Persoonsgegevens van de Verantwoordelijke aan de Verwerker.

In het kader van de herkenbaarheid is het wenselijk dat Verwerkers zo veel mogelijk op uniforme wijze gebruik maken van de Privacybijsluiter. Afwijkingen van dit model zijn weliswaar mogelijk, maar dienen bij voorkeur beperkt te blijven. Indien de ruimte in deze bijlage onvoldoende is om de benodigde informatie te beschrijven, is het mogelijk de informatie op te nemen in separate Bijlage(n), welke als volgt genummerd worden: “Bijlage 1A”, “Bijlage 1B”, etc.. Deze Bijlagen worden aan de Verwerkersovereenkomst gehecht.

A. ALGEMENE INFORMATIE

Naam product en/of dienst:	levering en diensten (implementatie, onderhoud en beheer (SAAS)) van een geïntegreerde e-HRM personeels- en salarisapplicatie
Naam Verwerker en vestigingsgegevens:	[naam]
Vestigingsgegevens Verwerker	[vestigingsgegevens]
Link naar <u>leverancier</u> en/of productpagina:	[[link]]
Beknorte uitleg en werking product en dienst:	Levering en diensten (implementatie, onderhoud en beheer (SAAS)) van een geïntegreerde e-HRM personeels- en salarisapplicatie. Zie voor meer informatie het beschrijvend document inclusief bijlagen met kenmerk EA-0024
Doelgroep:	PSA-ers, HRM-ers en functioneel beheerders van het e-HRM systeem van Stichting De Haagse Scholen
Gebruikers:	Leidinggevenden en medewerkers van het e-HRM systeem van Stichting De Haagse Scholen

B. OMSCHRIJVING SPECIFIEKE DIENSTEN

Omschrijving van de specifiek verleende diensten en bijbehorende Verwerkingen van Persoonsgegevens:

1. Omschrijving van de Verwerkingen die een onlosmakelijk onderdeel vormen van de aangeboden dienst:
 - a. [Invoegen de, tijdens de implementatie afgestemde en overeengekomen, omschrijving van de Verwerkingen die een onlosmakelijk onderdeel vormen van de aangeboden dienst]
 - b. [Invoegen de, tijdens de implementatie afgestemde en overeengekomen, omschrijving van de Verwerkingen die een onlosmakelijk onderdeel vormen van de aangeboden dienst]
 - c. [Invoegen de, tijdens de implementatie afgestemde en overeengekomen, omschrijving van de Verwerkingen die een onlosmakelijk onderdeel vormen van de aangeboden dienst]
 - d. [...]
2. Omschrijving van de optionele Verwerkingen die de Verwerker aanbiedt
 - a. [Invoegen de, tijdens de implementatie afgestemde en overeengekomen, omschrijving van de optionele Verwerkingen die de Verwerker aanbiedt]
 - b. [Invoegen de, tijdens de implementatie afgestemde en overeengekomen, omschrijving van de optionele Verwerkingen die de Verwerker aanbiedt]
 - c. [...]

C. DOELEINDEN VOOR HET VERWERKEN VAN GEGEVENS

[Invoegen een, tijdens de implementatie afgestemde en overeengekomen, omschrijving van de doeleinden voor het verwerken van gegevens]

D. CATEGORIEËN EN SOORTEN PERSOONSgegevens

1. Omschrijving van de categorieën Betrokkenen over wie Persoonsgegevens worden verwerkt, en de categorieën persoonsgegevens van de Betrokkenen:

Van toepassing	Categorie	Toelichting
[Ja/ Nee]	Contactgegevens	naam, voornamen, voorletters, titulatuur, geslacht, geboortedatum, adres, postcode, woonplaats, telefoonnummer en soortgelijke voor communicatie benodigde gegevens; Beperkte set = naam, e-mail, opleiding; Persoonlijke set = geboortedatum, geslacht;
[Ja/ Nee]	Nationaliteit en Geboorteplaats	Nationaliteit en geboorteplaats
[Ja/ Nee]	Verzuimgegevens	Begin-, mutatie-, einddatum ziekte en percentage ziek.
[Ja/ Nee]	Medische gegevens	gegevens die noodzakelijk zijn met het oog op de gezondheid of het welzijn van de betrokkene of op eigen verzoek, een en ander voor zover noodzakelijk.
[Ja/ Nee]	Godsdienst	gegevens betreffende de godsdienst of levensovertuiging van de betrokkene, voor zover die noodzakelijk zijn of op eigen verzoek.
[Ja/ Nee]	Financiën	Gegevens met betrekking tot betalingen.
[Ja/ Nee]	Beeldmateriaal	foto's en videobeelden (beeldmateriaal)
[Ja/ Nee]	BSN/PNG	BSN/ PNG
[Ja/ Nee]	Overige gegevens, te weten	andere dan de onder 1 tot en met 7 bedoelde gegevens waarvan de verwerking wordt vereist ingevolge of noodzakelijk is met het oog op de toepassing van een andere wet, namelijk: [andere gegevens].

2. Door de Verwerker te hanteren specifieke bewaartermijnen van Persoonsgegevens (of toetsingscriteria om dit vast te stellen): [specifieke bewaartermijnen].
3. De Verwerker bewaart persoonsgegevens die zij verwerkt niet langer dan noodzakelijk is voor het doel van de gegevensverwerking. Of zo lang als op grond van geldende wet- en regelgeving (bijv. de Archiefwet) is vereist.

E. OPSLAG VERWERKING PERSOONSGEGEVENS

[Plaats en Land van opslag en Verwerking van de Persoonsgegevens]

F. SUBVERWERKERS

Verantwoordelijke geeft Verwerker door ondertekening van de Verwerkersovereenkomst een algemene schriftelijke toestemming voor het inschakelen van een Subverwerker. Verwerker heeft het recht gebruik te gaan maken van andere Subverwerkers, mits daarvan voorafgaand mededeling wordt gedaan aan Verantwoordelijke, en Verantwoordelijke daartegen bezwaar kan maken binnen een redelijke periode. Verwerker maakt ten tijde van het afsluiten van de Verwerkersovereenkomst gebruik van de volgende Subverwerkers:

- [partijnaam en vestigingsplaats, beknopte omschrijving taak/dienst waaruit blijkt welke informatie wordt Verwerkt door deze Subverwerker, plaats/land van opslag en Verwerking Persoonsgegevens. *Indien de Persoonsgegevens buiten de EER worden verwerkt wordt apart opgave gedaan van de landen waar de Persoonsgegevens worden verwerkt én op welke wijze is gewaarborgd dat de gegevens rechtmatig kunnen worden doorgegeven*].

G. CONTACTGEGEVENS

Voor vragen of opmerkingen over deze bijsluiters of de werking van dit product of deze dienst, kunt u terecht bij: [contactgegevens AVG/ privacy Verwerker].

VERSIE

1.0. laatst gewijzigd op: 03-07-2018.

BIJLAGE 2: BEVEILIGINGSBIJLAGE

De Verwerker is overeenkomstig de AVG en artikel 7 en 8 Verwerkersovereenkomst verplicht passende technische en organisatorische maatregelen te nemen ter beveiliging van de Verwerking van Persoonsgegevens, en om die maatregelen aan te tonen. Deze bijlage geeft een beknopte beschrijving en opsomming van die maatregelen.

NORMEN INFORMATIEBEVEILIGING

Verwerker is verplicht om aan Verantwoordelijke aan te tonen of en op welke wijze passende technische en organisatorische maatregelen zijn genomen om te waarborgen en te kunnen aantonen dat de verwerking plaatsvindt in overeenstemming met de AVG en de Verwerkersovereenkomst.

Verwerker kan gebruik maken van certificeringsmechanismen en/of (inter)nationaal erkende normen en standaarden voor informatiebeveiliging, mits die een hoog niveau van beveiliging bieden en de door Verwerker genomen maatregelen aan de Verantwoordelijke inzichtelijk worden gemaakt.

MINIMALE BEVEILIGINGSMATREGELEN EN AANTOONBAARHEID

[Verwerker plaatst op deze plek in de bijlage een verklaring waaruit blijkt dat voldaan wordt aan passende technische maatregelen voor de beveiliging van de Verwerking van Persoonsgegevens. Deze verklaring bevat ten minste]:

- a. Een classificatie van het product of de dienst op het gebied van beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid;
- b. Een beschrijving in welke mate aan de hieronder genoemde minimale beveiligingsmaatregelen in het kader van artikel 32 AVG wordt voldaan;
 1. Verwerker heeft een passend beleid voor de beveiliging van de Verwerking van de Persoonsgegevens, waarbij het beleid periodiek wordt geëvalueerd en – zo nodig – aangepast;
 2. Verwerker heeft de Persoonsgegevens die worden Verwerkt geclassificeerd op het gebied van beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid en heeft op basis van die classificatie beveiligingsmaatregelen genomen om de risico's voor de Verwerking van Persoonsgegevens te beperken;
 3. Verwerker neemt maatregelen zodat via een systeem van autorisatie enkel geautoriseerde medewerkers toegang kunnen verkrijgen tot de Verwerking van Persoonsgegevens in het kader van de Verwerkersovereenkomst. Hierbij heeft Verwerker procedures vastgesteld en gedeeld met de Verantwoordelijke voor de identificatie, autorisatie en authenticatie van medewerkers alsmede rondom de registratie, aanmelding en afmelding van de medewerkers;
 4. Verwerker zorgt dat de toegang tot het product of de dienst beveiligd is door middel van een passend beleid voor wachtwoorden dat aansluit bij de stand van de techniek;
 5. Verwerker heeft procedures voor het verlenen van toegang tot Persoonsgegevens (waaronder een registratie- en afmeldprocedure voor toewijzing van toegangsrechten), en het in logbestanden vastleggen van gebeurtenissen betreffende gebruikersactiviteiten, uitzonderingen en informatiebeveiligingsgebeurtenissen (vergelijkbaar met de toepasselijke ISO-normering). De Verantwoordelijke wordt in de gelegenheid gesteld om deze logbestanden periodiek te controleren;
 6. Verwerker heeft maatregelen genomen om de Persoonsgegevens te beschermen tegen verwerkingsrisico's, vooral als gevolg van de vernietiging, het verlies, de wijziging of de

- ongoorloofde verstrekking van of ongoorloofde toegang tot doorgezonden, opgeslagen of anderszins verwerkte gegevens, hetzij per ongeluk hetzij onrechtmatig.
7. Verwerker maakt bij de beveiliging van de Verwerking van Persoonsgegevens gebruik van een (inter)nationale beveiligingsnorm;
 8. Verwerker heeft maatregelen genomen om zwakke plekken te identificeren ten aanzien van de Verwerking van Persoonsgegevens in de systemen die worden ingezet voor het verlenen van diensten aan de Verantwoordelijke.
- c. Een toetsing van getroffen maatregelen aan (inter)nationaal erkende normen en standaarden voor informatiebeveiliging.

BEVEILIGINGSINCIDENTEN EN/ OF DATALEKKEN

In geval van een (vermoeden van) beveiligingsincident en/of datalek, kan Verantwoordelijke contact opnemen met: [contactgegevens helpdesk/servicedesk voor beveiligingsincidenten]

De contactpersoon voor Verwerker is De heer Raymond Wannée:

E: R.Wannee@dehaagsescholen.nl

T: 070 3065 209.

INFORMEREN OVER DATALEKKEN EN/ OF INCIDENTEN MET BETREKKING TOT BEVEILIGING

Er is een procedure over het informeren in geval van datalekken en/of incidenten met betrekking tot beveiliging, en bevat ten minste te volgende punten:

- De wijze waarop monitoring en identificatie van incidenten plaatsvindt,
- De wijze waarop informatie wordt gedeeld:
 - Op welke manier (via e-mail, telefoon);
 - Aan wie gericht (contactpersonen en contactgegevens);
 - Met wie kan (bij vervolgacties) contact worden opgenomen.
- Informatie die in ieder geval over een incident gedeeld moet worden
 - De kenmerken van het incident, zoals: datum en tijdstip constatering, samenvatting incident, kenmerk en aard incident (op wat voor onderdeel van de beveiliging ziet het, hoe heeft het zich voorgedaan, heeft het betrekking op lezen, kopiëren, veranderen, verwijderen/vernietigen en/of diefstal van persoonsgegevens);
 - De oorzaak van het beveiligingsincident;
 - De maatregelen die getroffen zijn om eventuele/verdere schade te voorkomen;
 - Benoemen van betrokkenen die gevolgen kunnen ondervinden van het incident, en de mate waarin;
 - De omvang van de groep betrokkenen;
 - Het soort gegevens dat door het incident wordt getroffen (met name bijzondere gegevens, of gegevens van gevoelige aard, waaronder toegangs- of identificatiegegevens, financiële gegevens).
- Eventuele afspraken of, en zo ja hoe, Verwerker een melding aan de Autoriteit Persoonsgegevens kan verrichten.

VERSIE

1.0. laatst gewijzigd op: 03-07-2018